

Gezonde energietransitie in de gebouwde omgeving

Nr. 2020/13, Den Haag, 14 juli 2020

Samenvatting

Gezondheidsraad

In het Klimaatakkoord van 28 juni 2019 heeft de Nederlandse overheid vastgelegd welke maatregelen nodig zijn om in 2050 volledig overstapt te zijn van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen. Deze zogeheten energietransitie levert veel winst op voor de gezondheid en het welbevinden van mensen. Zo zal de vervanging van verbrandingsmotoren door elektromotoren zorgen voor schonere lucht en stiller wegverkeer. De energietransitie heeft ook betrekking op de gebouwde omgeving. Een van de maatregelen is dat de ongeveer 7 miljoen bestaande woningen en 1 miljoen andere gebouwen zo aangepast worden dat ze met duurzame warmte kunnen worden verwarmd en gebruik kunnen maken van duurzaam opgewekte elektriciteit. De benodigde aanpassingen aan de gebouwde omgeving kunnen gevolgen hebben voor omgevingsfactoren als geluid, ventilatie, temperatuur en binnenmilieu. Dat kan weer van invloed zijn

op de gezondheid en het welbevinden van mensen. Zo zijn er signalen van hinder die wordt veroorzaakt door geluid van bijvoorbeeld warmtepompen en mechanische ventilatie. De onbedoelde negatieve gezondheidseffecten zouden het draagvlak voor de energietransitie kunnen ondermijnen. De Commissie Signalering gezondheid en milieu van de Gezondheidsraad schetst in dit advies mogelijkheden om de positieve gezondheidseffecten van de energietransitie in de gebouwde omgeving uit te breiden en de onbedoelde negatieve gezondheidseffecten te beperken.

Invloed van ontwikkelingen in gebouwde omgeving op gezondheid

De veranderingen die de energietransitie met zich meebrengt in de gebouwde omgeving kunnen een gunstige invloed hebben op de gezondheid en het welbevinden van de mensen die er wonen of verblijven. Zo kan het

aanbrengen van isolatie en ventilatiesystemen woningen comfortabeler en gezonder maken en het vervangen van geisers en cv-ketels door individuele of collectieve gasloze alternatieven als zonnepanelen, warmtepompen of warmtewetten de kans op koolmonoxidevergiftiging verkleinen. De maatregelen kunnen ook onbedoeld een ongunstige invloed hebben. Onjuist ontworpen, geïnstalleerde, onderhouden, of gebruikte ventilatiesystemen bijvoorbeeld kunnen tot stress door hinder leiden en tot het ontstaan of verergeren van aandoeningen aan luchtwegen en longen door slechte luchtkwaliteit. Collectieve energievoorzieningen zouden tijdens aanleg of onderhoud door hinder stress bij omwonenden kunnen opleveren. Er bestaat geen schatting van de ziektelast die verblijf binnenshuis momenteel in de Nederlandse bevolking veroorzaakt, noch van deze ziektelast in 2030 of 2050 bij ongewijzigd beleid, of bij uitvoering van het Klimaatakkoord.

Niettemin is het mogelijk om maatregelen te treffen waarmee de gunstige invloeden op gezondheid en welbevinden worden uitgebreid en de nadelige invloeden worden beperkt.

Gezondheid en welbevinden meenemen in plannen, uitvoering en regelgeving

Voor de benodigde aanpassingen in de gebouwde omgeving leggen de 30 energie-regio's in Nederland in een regionale energie-strategie (RES) vast hoe in hun regio het best duurzame energie opgewekt kan worden en welke warmtebronnen te gebruiken zijn om wijken en gebouwen van het aardgas af te krijgen. Gemeenten maken voor hun grondgebied een vertaling per wijk. De commissie adviseert om gezondheid en welbevinden vanaf het begin een plaats in de besluitvorming te geven, door in de RES de invloeden van de verschillende opties op gezondheid en welbevinden op te nemen en bij alle overige initiatieven in het kader van de energietransitie in de gebouwde omgeving gezondheid en welbevinden vanaf het begin mee te wegen.

De commissie adviseert het Rijk om de regio's daar vanuit het Nationaal programma RES bij te ondersteunen, en de gemeenten vanuit de leidraad die in het kader van het Klimaatakkoord wordt ontwikkeld. Het is vooral van belang de beperkte kennis die er is goed te benutten en daarvoor te rade te gaan bij GGD'en en andere instanties met gezondheidskundige kennis.

Gezien de voortvarendheid waarmee de regio's een RES dienen op te stellen, is het cruciaal dat dit zo spoedig mogelijk gebeurt. Het is namelijk veel lastiger om gezondheid in een later stadium alsnog een zinvolle plaats in het besluitvormingsproces te geven.

Ook adviseert de commissie om een integrale aanpak te bevorderen, zodat gezondheid en welbevinden niet alleen een plek krijgen in de RES, maar in alle plannen die in onderlinge samenhang betrekking hebben op de leef-omgeving.

Het Rijk kan ook bevorderen dat de bestaande woningvoorraad gezonder en comfortabeler

wordt door het invoeren of aanscherpen van regelgeving (normen) voor fysische omgevingsfactoren waarvan bekend is dat ze gezondheidschade kunnen opleveren, zoals warmte en geluid door installaties.

Beschikbare kennis beter ontsluiten bij uitvoering

Het is van belang dat de partijen die de energietransitiemaatregelen uitvoeren over voldoende kennis beschikken over de mogelijkheden om een gezonde woning te realiseren. Zo dienen aannemers en installateurs voldoende deskundigheid te hebben om een goed programma van eisen op te kunnen stellen en de bewoner vanaf het begin bij het opstellen te betrekken. Voor deze deskundigheid kunnen opleidingen en protocollen zorgen. Ook het voortdurend actualiseren en verspreiden van reeds aanwezige kennis en *good practices* onder de betrokken partijen is van belang.

Het is raadzaam om de regio's, de decentrale overheden en overige uitvoerende partijen

zoveel mogelijk te faciliteren door relevante kennis over de mogelijkheden voor gezonde maatregelen in de gebouwde omgeving centraal beschikbaar te stellen. Het Rijk zou kunnen bevorderen dat de in het kader van het Klimaat-akkoord opgerichte expertisecentra hun kennis zoveel mogelijk bundelen en dat deze gebundelde kennis ook in de eerdergenoemde leidraad wordt verwerkt.

Bewoners stimuleren om de woning gezond te houden

Met correct gebruik van de apparatuur binnenshuis valt veel winst op het gebied van gezondheid en welbevinden te behalen. Daarvoor is volgens de commissie niet alleen betere kennisontsluiting nodig, maar ook een stimulans om naar die kennis te handelen. Het belang hiervan is toegenomen, nu mensen door de coronacrisis meer tijd thuis doorbrengen en wellicht ook in de toekomst vaker zullen thuiswerken. De commissie beveelt aan via voorlichting bewustwording te creëren over wat mensen zelf kunnen doen om een woning ‘gezond’ te maken

en te houden, bijvoorbeeld door een toegankelijke checklist beschikbaar te stellen. Als een vrijblijvende stimulans niet voldoende effect sorteert kan overwogen worden om minder vrijblijvende maatregelen te nemen, zoals periodieke keuring van de gezondheid en duurzaamheid van een woning.

Flexibiliteit behouden om nieuwe inzichten te verwerken

Er bestaat een spanningsveld tussen de behoefte aan kennis over de wijze waarop meer gezondheidswinst te boeken valt en het tempo waarin de energietransitie wordt uitgevoerd. Voor het dichten van lacunes in deze kennis is nader onderzoek nodig. Gezien de termijn waarop wetenschappelijk onderzoek resultaten oplevert, is het raadzaam om onderzoek van dit type zo spoedig mogelijk in gang te zetten, opdat de resultaten nog kunnen worden gebruikt om verbeteringen aan te brengen in de nog lopende projecten, of delen ervan. Daarnaast is het zinvol om in de tussentijd geregeld te bepalen welke kennis de praktijk heeft opgele-

verd. Het is zaak te voorkomen dat delen van de energietransitie zo vast komen te liggen dat nieuwe inzichten waar gezondheidswinst te boeken valt, lastig te implementeren zijn. Om die kennis te kunnen verwerken, is het essentieel de flexibiliteit te behouden om van reeds ingeslagen wegen af te kunnen wijken.

De Gezondheidsraad, ingesteld in 1902, is een adviesorgaan met als taak de regering en het parlement ‘voor te lichten over de stand der wetenschap ten aanzien van vraagstukken op het gebied van de volksgezondheid en het gezondheids(zorg)onderzoek’ (art. 22 Gezondheidswet).

De Gezondheidsraad ontvangt de meeste adviesvragen van de bewindslieden van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Infrastructuur en Waterstaat; Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De raad kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen, en ontwikkelingen of trends signaleren die van belang zijn voor het overheidsbeleid.

De adviezen van de Gezondheidsraad zijn openbaar en worden als regel opgesteld door multidisciplinaire commissies van – op persoonlijke titel benoemde – Nederlandse en soms buitenlandse deskundigen.

U kunt dit document downloaden van www.gezondheidsraad.nl.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:
Gezondheidsraad. Gezonde energietransitie in de gebouwde omgeving.
Den Haag: Gezondheidsraad, 2020; publicatienr. 2020/13.

Auteursrecht voorbehouden

